

59. møde.

Fredag den 19. februar kl. 13.

Formanden: I skrivelse af gårs dato anmoder handelsministeren om, at der må blive valgt et nyt medlem til folketingets sukkerudvalg i stedet for folketingsmand Jørgen Jørgensen (Ullerup), der har ønsket at udtræde af udvalget.

Den første sag på dagsordenen var:

Redegørelse af udenrigsministeren.

Udenrigsministeren (Krag): Lad mig straks sige, hvad det er meningen at den redegørelse, jeg i det følgende har den ære at afgive for det høje ting, skal handle om, og hvad den ikke skal handle om.

Det er hensigten at give en fremstilling af de konsekvenser, regeringen drager af Blechingbergsagen med hensyn til udenrigstjenestens forhold. Det er derimod ikke hensigten at give nogen fremstilling eller vurdering af selve Blechingbergsagen.

Når jeg har valgt redegørelsens form, er årsagen hertil en samtale, den fungerende statsminister og jeg har haft med partiordførerne. Under denne samtale tilbød vi partierne en egentlig forespørgselsdebat om Blechingbergsagens konsekvenser, men naturligvis ikke om selve Blechingbergsagen, som alle på forhånd var enige om ikke burde berøres, medens statsministeren ligger syg. Det viste sig imidlertid, at venstre og de konservative ikke mente at kunne skille de to spørgsmål ad, og de to partier henstillede til regeringspartierne ikke at fremkalde en debat på dette grundlag. Regeringspartierne har fulgt denne henstilling; derimod mente regeringen ikke at kunne udsætte tidspunktet for en redegørelse for Blechingbergsagens konsekvenser længere. Dette meddelte vi de to store oppositionspartier og senere det udenrigspolitiske nævn.

Det er denne redegørelse, der nu skal følge. Jeg vil forsøge at give en nogenlunde

samlet fremstilling af alle de forhold, der har været berørt dels direkte i forbindelse med Blechingbergsagen, dels mere indirekte som et led i en bredere anlagt kritik.

Det kunne måske være naturligt at begynde med at redegøre for den praksis, der anvendes ved nyansættelser i udenrigsministeriet. Da nyansættelserne ikke har været fremdraget i debatten omkring udenrigstjenesten, skal jeg ikke bruge den begrænsede tid hertil, men blot gøre opmærksom på, at hele dette vigtige spørgsmål er genstand for behandling i kommissionen vedrørende udenrigstjenesten. Man er her opmærksom på, at egnede personer uden akademisk uddannelse fremover som hidtil skal have mulighed for ansættelse, ligesom man vil overveje, om der bør findes veje til en udvidet udnyttelse af denne adgang, f. eks. gennem indførelse af en slags egnethedsprøve. Man er tillige indstillet på, at der, samtidig med at udenrigstjenestens opgaver især udvides på det erhvervsbetonede område, vil blive brug for flere specialmedarbejdere, bl. a. med kendskab til handel og industri. Også kendskab til spansk og russisk kan i fremtiden få betydning, hvor man tidligere især hæftede sig ved fransk, engelsk og tysk. Alt dette vil fremgå af kommissionens betænkning. Jeg skal i øvrigt i slutningen af min redegørelse gøre nogle yderligere bemærkninger om kommissionens arbejde.

Jeg skal nu sige lidt om den fremgangsmåde, der anvendes i udenrigsministeriet ved forfremmelser og udnævnelser. Rent internt forberedes alle forfremmelser og udnævnelser på et såkaldt personalemøde, som direktøren holder med cheferne for udenrigsministeriets tre afdelinger. For så vidt angår højere stillinger, kan der på disse interne møder ingen afgørelse træffes, men kun gøres indstilling til ministeren. Det tilkommer derefter denne at træffe afgørelsen. Hvis det drejer sig om besættelsen af chefsposter i udlandet og af de højeste stillinger hjemme i ministeriet, forelægger ministeren sin indstilling på ministermøde, inden endelig beslutning træffes.

Om selve den omhu, hvormed overvejelser finder sted og oplysninger om de mulige kandidater indsamles og vurderes, inden afgørelsen træffes, tror jeg at turde sige, at denne omhu ikke er mindre i udenrigs-

[Udenrigsministeren.]

ministeriet end i andre ministerier. Sådan bør det også være. At sende en mand og hans familie til udlandet på et forventeligt flerårigt ophold er dels bekosteligt for staten, dels menneskeligt betydningsfuldt for de pågældende, og endelig vil det ansvar, der påhviler den embedsmand, der repræsenterer sit land direkte over for udlandet, ofte være større end det, der vil møde en embedsmand i tilsvarende stilling hjemme i Danmark. Der stilles store krav til selvstændigheden såvel karaktermæssigt som på anden måde. Af disse grunde må der vises stor omhu ved udvælgelsen, og det må klart følge heraf, at ingen tjenestemand kan forfremmes alene på grund af anciennitet; hovedvægten må lægges på kvalifikationerne. Udenrigsministeriets personalefordeling vil da også vise talrige eksempler på forfremmelser hen over hovedet på anciennitetshensynet. I langt de fleste tilfælde har kvalifikationsvurderingen vist sig at være rigtig. At der med det store personale, udenrigsministeriet må arbejde med, også forekommer skuffelser, kan næppe overraske.

Derefter nogle bemærkninger om unormerede embeder. Det har i den offentlige debat været omtalt, at der i udenrigsministeriet faktisk opretholdtes flere overordnede stillinger, end der er normeret.

Der er naturligvis ikke flere tjenestemænd i udenrigstjenesten, end der er hjemmel til i loven. Derimod er det rigtigt, at ministeriet i en lang årrække på grund af arbejdspresset har måtte „låne“ overordnede tjenestemænd fra udetjenesten og anvende dem hjemme.

Forklaringen på, at det kan gøres, er ganske enkel. Der findes i lovgivningen to bestemmelser, der skal sikre muligheden for en sådan bevægelighed. Den ene kaldes rokeringsreglen og går ud på, at udenrigsministeriet kan fravige den i loven fastsatte fordeling af tjenestemænd mellem ude- og hjemmetjenesten, når særlige forhold gør det ønskeligt. Bestemmelsen står i normerings- og klassificeringslovens § 7, stk. 3, og det er denne regel, der gør det muligt for tiden at have flere kontorchefer i ministeriet, end man i 1945 forudså at der ville blive brug for.

Den anden regel, der skal sikre tjenestens

bevægelighed, er rådighedsbestemmelsen i udenrigstjenestelovens § 15. Den går ud på, at der, når særlige grunde taler derfor, kan stilles indtil 5 tjenestemænd af chefsklasserne til rådighed i en periode af indtil 5 år.

Af de 5 tjenestemænd, der i øjeblikket er stillet til rådighed, arbejder 2 i udlandet — den ene gør midlertidig tjeneste i Lissabon, den anden i Paris — 2 arbejder hjemme, den ene som assisterende afdelingschef i den politiske afdeling, den anden arbejder i administrationsafdelingen. Den femte har af særlige grunde været ubeskæftiget, men er kaldt tilbage til arbejdet.

Jeg skal derefter gøre nogle bemærkninger om det begreb, der kaldes „assisterende afdelingschefer“. Det er en stillingsbetegnelse, der ikke kendes andre steder i statsadministrationen. Normalt bliver udenrigsministeriets tre afdelinger, den politiske, den økonomiske og den administrative, ledet af hver sin afdelingschef. I årene efter krigen har det imidlertid vist sig nødvendigt at have assisterende afdelingschefer, som kan være stedfortrædere for chefen, når han er på rejse, og som kan aflaste chefen, når arbejdspresset periodevis bliver for stærkt.

Indehaveren af stillingen som assisterende afdelingschef får ingen formel udnævnelse, han får intet ekstra vederlag og stillingen er ikke normeret. Man kunne måske sige, at stillingen assisterende afdelingschef under de hidtidige forhold er en kontorchef, der tillægges særlige funktioner. Jeg vil dog gerne sige, at den assisterende afdelingschefs funktioner er så betydningsfulde, at det i hvert enkelt tilfælde er ministeren selv, der træffer endelig bestemmelse om, hvem der skal placeres i disse stillinger. Spørgsmålet om normering af stillingen som assisterende afdelingschef behandles for tiden i udenrigskommissionen.

Også udetillæggene skal jeg gøre nogle bemærkninger om. Hensigten med at give udsendte tjenestemænd et særligt tillæg til deres tjenestemandsløn, det såkaldte udetillæg, er dels at dække de højere leveomkostninger i udlandet, dels at gøre det muligt for vore udsendinge at udfolde en repræsentativ virksomhed i forbindelse med deres arbejde i udlandet, en virksomhed, som selve tjenestemandslønnen ikke giver

[Udenrigsministeren.]

mulighed for. Udetillæggene må altså fastsættes på grundlag af et skøn over, hvad den enkelte stilling kræver af sin udøver, og hvorledes omkostningerne er dér på stedet. Disse udetillæg fastsættes naturligvis ikke af udenrigsministeriet selv; de fastsættes efter indstilling fra det såkaldte udetillægsnævn. Formanden for udetillægsnævnet er en embedsmand fra finansministeriet, og folketingset har selv 4 medlemmer i dette udetillægsnævn. Når indstillingerne er givet, behandles de på normal måde som andre bevillingssager i finansministeriet og i finansudvalget, der skal godkende dem.

Måske kan nogle have fået det indtryk, at danske udsendinge er højere lønnet end udsendinge fra andre lande. Det er naturligvis ikke tilfældet. Vore udsendinge er ikke aflønnet højere end udsendinge fra andre lande; snarere ligger den betaling, de danske udsendte får, i underkanten af den betaling, som deres kolleger fra lande, Danmark naturligt sammenligner sig med, f. eks. Sverige, Holland eller Belgien, modtager.

Der er i udetillægsnævnet enighed om, at den hidtidige fremgangsmåde ved fastsættelsen af udetillægget ikke er fuldt tilfredsstillende, og nævnet har derfor udarbejdet et forslag til en ny metode. Denne nye metode kaldes budgetmetoden og består i en mere systematisk vurdering af, hvad lønnen bør være på hver enkelt post. Materialet hertil opnås ved, at de udsendte tjenestemænd periodisk skal opstille budget over deres virksomhed og de med virksomheden forbundne udgifter. Dette forslag vil nu blive drøftet i udenrigskommissionen, der kan ventes at ville redegøre udførligt herfor i sin betænkning. En nogenlunde tilsvarende metode som den, man nu forbereder at anvende her i landet, er med held anvendt i Sverige.

Jeg skal nu vende mig til de problemer, der er affødt direkte af Blechingbergsagen.

Først vil jeg gøre nogle bemærkninger om disciplinærsager. Sager vedrørende dis-

ciplinære forseelser vil i fremtiden blive behandlet strengere. Tjenesteforseelser af denne art vil ifølge sagens natur altid eller næsten altid være af individuel karakter. Den strengere holdning kan derfor bedst karakteriseres ved, at man udviser større agtsomhed, og at man hurtigere vil gribe ind over for forseelserne, sådan at mindre forseelser, der hver for sig tilsyneladende er forholdsvis små, eller som enkeltvis kan synes undskyldelige, ikke får lov til at danne kæde og derved gradvis undergrave en medarbejders sans for, hvad der er rigtigt, og hvad der er forkert, undergrave den så langt, at risikoen for en forbrydelse gradvis kommer til stede.

Lad mig i denne forbindelse nævne den selvfølgeligelige enkelthed, at der nu af finansministeriet er truffet en sådan ordning, at begæringer over for en tjenestemand om tilbageholdelse af løn til skat eller underholdsbidrag bliver meddelt det pågældende ministerium, hvori den pågældende tjenestemand er ansat.

Man vil med andre ord med større sikkerhed få kendskab til, om en medarbejder har en dårlig privatøkonomi. Erfaringerne har jo vist, at dårlig privatøkonomi er en belastning for den pågældendes pålidelighed, og at denne belastning kan anfægte endog den nationale pålidelighed og i sin yderste konsekvens gøre ham uegnet til tjeneste.

Dernæst vil jeg gerne gøre nogle bemærkninger om sikkerhedssystemet; det er et andet område, som har været fremdraget i forbindelse med Blechingbergsagen, og som for udenrigsministeriet har givet anledning til at drage lære.

Danmark er som NATO-land forpligtet til både inden for den civile og den militære sektor at opretholde et system, der omfatter både fysisk og personel sikkerhed. Med fysisk sikkerhed tænkes der f. eks. på sikring af bygninger, lokaler og materiel og opbevaring af klassificerede, d. v. s. hemmelige dokumenter. Med personel sikkerhed tænkes der på sikringen af, at kun personer, hvis forhold, så vidt det er muligt at

[Udenrigsministeren.]

bedømme det, ikke medfører nogen risiko for diskretionsbrud, får adgang til sikrede områder, hemmelige dokumenter o. s. v.

Som det vil ses af ombudsmandens beretning, har der tidligere hersket en vis uklarhed med hensyn til, hvor ansvaret for den personelle sikkerhed var placeret. Det har vist sig, at politiets efterretnings-tjeneste kun vil være at betragte som et bistandsorgan, der kan give oplysninger og råd, men at de enkelte styrelser, derunder udenrigsministeriet, selv må tage ansvaret for sikkerhedsgodkendelsen af deres medarbejdere. Hermed er kompetenceforholdet klart præciseret.

Også på et andet vigtigt punkt er der gennemført forandring. Der er sikret fuld koordination mellem personaleafdelingen og sikkerhedstjenesten. Når en sikkerhedsundersøgelse af en medarbejder iværksættes, får ministeriets sikkerhedskontor og politiets efterretningstjeneste udtrykkelig besked om, hvorvidt personaleafdelingen har oplysninger af betydning for undersøgelsen. Endelig er der sørget for, at medarbejdernes adgang til hemmelige dokumenter annulleres, når de flyttes til arbejde, hvor godkendelsen ikke er nødvendig.

Hele dette system, der bygger på en undersøgelse af hver enkelt medarbejder på den måde, det her er fremstillet, med henblik på at undersøge, om den pågældende medarbejder er sikker og kan gives adgang til de hemmelige dokumenter, hele dette system, som bærer betegnelsen cosmiceringssystemet, er et internationalt system, fælles for alle NATO-lande. Det er altså ikke noget, der specielt er opfundet eller navngivet her i landet. Tilpasningen af det til danske forhold og anvendelsen af det her i landet ville være forholdsvis mindre vanskelig, hvis det kun skulle anvendes over for et lille antal personer. De fælles NATO-regler, som vi jo må følge, gør det imidlertid nødvendigt, at et forholdsvis stort antal personer skal underkastes den undersøgelsesproces, der kaldes cosmicering. Alene i udenrigstjenesten har over 300 medarbejdere måttet cosmiceres i tidens løb, og der er til enhver tid ca. 150 cosmicerede medarbejdere. Hertil kommer et endnu større antal, der

er godkendt til indsigt i dokumenter, der ikke kan betegnes som yderst hemmelige, men blot som hemmelige eller fortrolige. Sikkerhedsgodkendelserne er heller ikke begrænset til overordnede tjenestemænd; de omfatter også de kontordamer, der skriver papirerne eller tager sig af deres arkivering og opbevaring, og de bude og vagtmestre, der beforder dem. Systemet omfatter alle medarbejdergrupper, og både den personelle og den fysiske sikkerhed griber ind i og påvirker meget store dele af det daglige arbejde i ministeriet og på posterne i udlandet.

Det er klart, at indførelsen af et så omfattende sikkerhedssystem er såvel besværlig som bekostelig. Det kræver anskaffelse af specielt sikrede pengeskabe, det kræver alarmsystemer og anden særlig sikring af bygninger og lokaler både hjemme og ude. Også forsendelsesudgifterne stiger, alt som der stilles større krav til kurértjenesten. Hertil kommer, at de omfattende og indviklede regler ikke kan undgå at nedsætte ekspeditionstempoet og hæmme personellets bevægelighed.

Også menneskelige problemer skabes af det personelle sikkerhedssystem. Det kræver i virkeligheden af enhver chef, at han principielt skal være på vagt over for enhver medarbejder. Det kræver af ham, at han, som det fremgår af de udsendte vejledninger, skal sørge for at have kendskab til sine medarbejdere og „notere og indberette om enhver hændelse, forbindelse eller adfærd, som kan formodes at være af sikkerhedsmæssig betydning.“

Jeg fremhæver ikke alt dette for at undskylde mangler, thi der må ikke være mangler. Det må være et absolut krav til udenrigsministeriets tjenestemænd i vore dage og ganske særlig i et NATO-land, at de kan betros hemmelige oplysninger, og at de kan holde på hemmelige oplysninger.

Jeg vil gerne udtale her, at erfaringerne fra Blechingbergsagen vil medvirke til en stramning af det personelle sikkerhedssystem, derunder af kriterierne for bedømmelsen af sikkerhedsrisici. Selve sikkerhedsapparatet er ajourført, og jeg kan forsikre det høje ting, at apparatet vil blive brugt på en sådan måde, at ingen vil kunne slippe igennem sikkerhedskontrollen, som

[Udenrigsministeren.]

ikke — efter bedste menneskelige skøn — både reelt og formelt opfylder betingelserne derfor.

Lad mig tilføje, at selv de bedst udtænkte sikkerhedssystemer til syvende og sidst bygger på mennesker. Her er det afgørende punkt, hvor enhver, der har en overordnet stilling, gennem sine vurderinger fra dag til dag har et ansvar, et ansvar, der naturligvis politisk samles hos ministeren.

Jeg skal til slut gøre nogle bemærkninger om dansk udenrigstjenestes fremtid.

Her som på andre felter medfører den moderne udvikling forandringer. Efter min opfattelse vil forandringerne bl. a. bestå i, at de erhvervsbetonede opgaver i voksende grad kræver opmærksomhed. Jeg har allerede i indledningen til denne redegørelse omtalt, hvorledes dette vil nødvendiggøre, at flere specialkyndige, praktisk uddannede medarbejdere udsendes, samt at sprog, man ikke tidligere har lagt vægt på, nu må figurere på listen over ønskelige kvalifikationer. Samtidig vil det være ønskeligt at have danske repræsentationer på flere og flere steder. Vor samhandel med oversøiske lande er i efterkrigsårene vokset stærkere end med nogen del af Europa, og disse nyeroobrede interesser på fjerne markeder må varetages. Samtidig oprettes nye suveræne stater med eksplosiv hast, og spørgsmålet om dansk repræsentation melder sig før eller siden.

Det er umiddelbart indlysende, at der er grænser for, hvor langt et land af Danmarks størrelse kan udbygge sin udenrigstjeneste. Men såvel på de oversøiske pladser som inden for de to europæiske markedsgrupperinger foregår der i disse måneder og i de nærmeste år et kapløb mellem landene om at placere sig, og jeg tror, vort erhvervsliv vil kræve af os, at vi er med i dette kapløb. Planlægningen af, hvorledes disse opgaver skal løses dels på kort, dels på lang sigt, foregår i øjeblikket i udenrigskommissionen. Senere vil problemerne blive forelagt det høje ting og de bevillende myndigheder. Jeg tror, man må være klar over, at de krav, udviklingen vil stille til udenrigstjenesten, på mange punkter vil medføre ændringer i udenrigstjenestens struktur og arbejdsmetode, og da vi er en lille

nation med en meget stor udenrigshandel, vil kravene, der stilles til os, måske blive større end i andre lande.

Jo mere klart det bliver, at udvidelser og større udgifter på nogle områder er nødvendige, des vigtigere er det, at man er sparsommelig for at begrænse merudgifterne mest muligt. Her vil jeg gerne tilsige regeringens vilje til positiv medvirken. Lad mig nævne — uden at ville tage udenrigskommissionens resultater på forskud — at vi som et led i kommissionens arbejde stikprøvevis har foretaget rationaliseringsundersøgelser. Sådanne undersøgelser har ikke givet revolutionerende resultater, men dog ført til praktiske reformer af besparende karakter. Der er grund til at gå videre hermed.

Lad mig videre sige, at det tidspunkt nærmer sig, hvor vi i Paris kan spare den ene af de tre ambassadører. Dette kan gøres, fordi de syv ikke fik sæde for sit sekretariat i Paris, og fordi OEECs fremtidige betydning i en periode vil være uklar. Den endelige ordning i Paris er endnu ikke fastlagt, men at en ambassadør kan spares, anser jeg for givet.

For Londons vedkommende har kommissionen drøftet en forenkling sådan, at generalkonsulatet nedlægges og dets funktioner henføres under ambassaden.

Nedlæggelse af ambassaderne i Oslo og Stockholm og desuden i Helsingfors og Reykjavik har været nævnt. Personlig vil jeg tro, at varetagelsen af de mangesidede danske interesser og af de fælles nordiske interesser også fremover vil kræve en repræsentation med en chef på stedet. Det bør dog tilføjes, at sagen er rejst i kommissionen og behandles dér, og at muligheden for besparelser indgår i overvejelserne.

Lad mig til slut gentage, at den danske udenrigstjeneste, stillet over for de nye opgaver, udviklingen medfører, er rede til i nært samarbejde med erhvervene at gøre sin bedste indsats.

Den næste sag på dagsordenen var:

Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående forslag til folketingsbeslutning om indkomst-, formue- og ejendomsskat til staten [af Poul Møller og Foged m. fl.].

Valgt blev: *Hans R. Knudsen, Holger Eriksen, Ove Hansen, Per Hækkerup, Johs. E. Larsen, Peter Nielsen, Edel Saunte, Baunsgaard, Niels Andersen, Foged, Anders Andersen, Alfred Bøgh, Jens Chr. Christensen, Sønderup, Poul Møller, H. K. Sørensen og Poul Sørensen.*

Den næste sag på dagsordenen var:

Tredje behandling af forslag til lov om ændring i lov om tobaksafgifter.

(Anden behandling findes i tidenden sp. 2858, udvalgets tillægsbetænkning i tillæg B. sp. 387).

Der var stillet 1 ændringsforslag i tillægsbetænkningen.

Uden for tillægsbetænkningen var der ikke stillet ændringsforslag.

Ændringsforslaget sattes først til forhandling.

Peter Nielsen: Jeg anbefaler det ændringsforslag, der er stillet.

Hermed sluttede forhandlingen om ændringsforslaget.

Ændringsforslaget vedtoges uden afstemning.

Lovforslaget som helhed sattes derefter til forhandling.

Ingen bad om ordet.

Lovforslaget
vedtoges enstemmigt med 60 stemmer; 47 medlemmer tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

Formanden: Lovforslaget vil nu blive tilstillet statsministeren.

Den næste sag på dagsordenen var:

Tredje behandling af forslag til lov om ændring i kriminallov for Grønland.

(Anden behandling findes i tidenden sp. 2992).

Der var ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslaget sattes til forhandling.

Ingen bad om ordet.

Lovforslaget
vedtoges enstemmigt med 110 stemmer.

Formanden: Lovforslaget vil nu blive tilstillet statsministeren.

Den næste sag på dagsordenen var:

Tredje behandling af forslag til lov om ændring i lov for Grønland om vægteskabs indgåelse og opløsning.

(Anden behandling findes i tidenden sp. 2992).

Der var ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslaget sattes til forhandling.

Ingen bad om ordet.

Lovforslaget
vedtoges enstemmigt med 113 stemmer.

Formanden: Lovforslaget vil nu blive tilstillet statsministeren.

Den næste sag på dagsordenen var:

Anden behandling af forslag til lov om ændring i lov om folketingets ombudsmand.

(Første behandling findes i tidenden sp. 2852).

Der var ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslagets tekst og spørgsmålet om dets overgang til tredje behandling sattes til forhandling under ét.

Ingen bad om ordet.

Lovforslagets tekst og dets overgang til tredje behandling
vedtoges uden afstemning.